

# Vänsterpartiet: Pådrivare eller pragmatiskt stödparti?

Sofie Blombäck

## **The Left Party: Instigator of Change or Pragmatic Support Party**

This article investigates the Left Party in the Swedish elections of 2014. In the electoral arena the party faced competition from several other Left-Wing parties, and in particular lost votes to the Feminist Initiative. The party did not suffer from any large conflicts in the internal arena, despite the party achieving neither the increase in electoral results nor the government participation it had hoped for. In the parliamentary arena, the party was able to gain some influence over the budget, since the new coalition government needed to negotiate with the Left Party in order to gain the necessary votes. The article argues that the party's position in the party system is largely dependent on the attitude that other parties, particularly the Social Democrats, take towards it.

Vänsterpartiet (V) gick in i valet 2014 med höga ambitioner. Opinionsutvecklingen var positiv, och många inom partiet trodde inte att det var omöjligt för det att komma upp närmare eller rent av över 10 procent (se t.ex. Grahn-Hinnfors 2014; Henriksson 2014; Karlsson & Marmorstein 2012; Mellin 2014). Partiet skulle för första gången få ministerposter var tanken, målet var att få ingå i en koalition med de andra partierna på vänsterkanten. Till skillnad mot valet 2010 ingick Vänsterpartiet i valrörelsen 2014 inte i någon formell överenskommelse med några andra partier. Samtidigt var det tydligt att partiet ingick i det rödgröna blocket och att regeringsskifte var ett av partiets främsta mål. Partiledaren Jonas Sjöstedt skrev bland annat en debattartikel (Sjöstedt 2014) strax innan valet där han påpekade att Socialdemokraterna inte borde ta V:s stöd för givet – denna gång skulle det krävas regeringsplatser eller åtminstone ett rejält inflytande på politiken, inte minst i hjärtefrågan om vinster i välfärden.

Supervalåret 2014 inleddes med Europaparlamentsvalet i maj, där Vänsterpartiet gick framåt till 6,3 procent. Vid sidan om den mycket uppmärksammade ökningen av röstning på partier på yttersta högerkanten var det partierna på vänsterkanten som var valets vinnare i många EU-länder. Även om inte V nådde upp till samma nivåer som Podemos i Spanien eller SYRIZA i Grekland så gjorde partiet ett bättre val jämfört med 2009 års resultat 5,9 procent. V fick dock även denna gång nöja sig med ett mandat. Partiet hade haft två eller tre mandat

Sofie Blombäck är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.  
E-post: sofie.blomback@pol.gu.se

från det att Sverige gick med i EU och fram till 2009, men sjunkande valresultat och fler svenska partier över spärren gör att det inte längre kan räkna med mer än ett mandat. Förutom att V i likhet med andra vänsterpartier runt om i Europa gick till val på motstånd mot åtstramningspolitiken utmärker sig partiet i svenska Europaparlamentsvalrörelser genom att vara ett av få partier som motsätter sig det svenska EU-medlemskapet. Den svenska Europaparlamentsvalrörelsen 2014 handlade dock väldigt lite om EU-medlemskapet i sig, inte minst för att alla inblandade redan börjat tänka på de inhemska valen i september.

Även i kommunalvalet gjorde Vänsterpartiet ett bättre val 2014 än 2009, med en ökning från 5,6 till 6,4 procent. Bäst gick det för partiet i landstingsvalet. V fick 7,1 procent av rösterna, vilket var en ökning med 1,3 procentenheter.

Huvudfokus för denna artikel är dock riksdagsvalet, där V fick 5,7 procent, vilket var en mycket liten ökning från förra valets 5,6 procent. Riksdagsvalskampanjen fokuserade i stort sett på en enda fråga – ett förbud mot vinster i välfärden. Parallellt med detta kampanjade V också på regeringsfrågan, att rösta på Vänsterpartiet var en garanti för att bli av med den borgerliga regeringen. Socialdemokraterna var under hela valkampanjen ovilliga att sätta ner foten i frågan om Vänsterpartiet som en tänkbar koalitionspartner, men partiet självt förberedde sig för att kunna tillsätta ministerposter. Samtidigt var V tydliga med att de inte skulle stödja en regering som inkluderade Allianspartier (se t.ex. Vänsterpartiet 2013).

Förhoppningarna om ministerposter grusades snabbt efter valet. Trots att det på valnatten stod klart att Stefan Löfven skulle få frågan om att bilda regering, så meddelade han redan vid sitt första möte med V:s partiledare att partiet inte skulle bjudas in att delta i koalitionsregeringen. Vänsterpartiet gick därmed i opposition, men öppnade för samarbeten i frågan om budgeten.

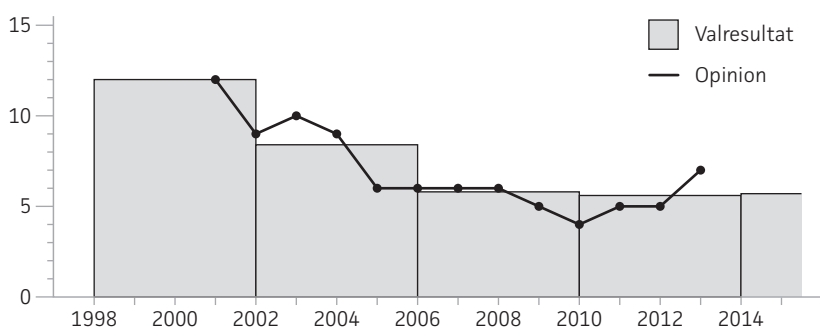
Hur ska vi förstå Vänsterpartiets strategi och resultat i valet 2014? Ett vedertaget sätt att analysera ett partis agerande är att titta på partiet i tre olika arenor: väljararenan, den interna arena och den parlamentariska arenan (Sjöblom 1968).

## **Väljararenan – valfrågor, konkurrens och taktikröstning**

Förhoppningarna om att komma upp i 8–10 procent av rösterna som fanns inom delar av V (se t.ex. Karlsson & Marmorstein 2012), uppfylldes inte i riksdagsvalet 2014. Historiskt sett hade ett sådant resultat varit bland de bättre som partiet åstadkommit. Sedan övergången till enkammarriksdag på 70-talet har partiet bara fått över 8 procent av rösterna två gånger, och bara över 10 procent en gång. Båda dessa val var under Gudrun Schymans tid som partiledare. De senaste decenniernas valresultat och opinionsutveckling visas i figur 1. Opinionsutvecklingen, som den framkommer i de nationella SOM-undersökningarna, visar att V faktiskt vände den nedåtgående trenden efter

valet 2010 och att partiet uppnådde sitt högsta stöd på många år i mätningen 2013. Detta till trots så blev valresultatet i princip oförändrat jämfört med de två föregående valen. En vidare analys över väljarnas beslut att rösta eller inte rösta på V ligger utom ramen för denna artikel, men två aspekter som rör V på väljararenan kommer att tas upp. För det första partiets strategi att satsa på en kärnfråga i valkampanjen, och hur detta togs emot, och för det andra den konkurrens om väljare och taktikröstningsdiskussion som fanns på vänsterkanten under valrörelsen 2014.

Figur 1. Vänsterpartiets valresultat och opinionsutveckling 1998–2014 (procent)



Kommentar: Figuren visar Vänsterpartiets valresultat och opinionsutveckling under perioden 1998–2014. Opinionsutvecklingen är andelen som svarat Vänsterpartiet på frågan "Vilket parti tycker du bäst om idag?" i de nationella SOM-undersökningarna. Data är hämtade från [www.val.se](http://www.val.se) och Oleskog Tryggvasson & Oscarsson (2014).

I valkampanjen inför riksdagsvalet fokuserade V starkt på en profilfråga: ett förbud mot vinster i välfärden. Undersökningar från valet 2010 visade att partiet uppfattades som otydligt. Detta ville partiledningen inte upprepa. V var det enda riksdagsparti som uttryckligen krävde ett totalt förbud mot vinstuttag i välfärden. Partiet var därmed i den fördelaktiga positionen att starkt kunna driva en fråga som var eftertraktad bland stora grupper väljare, med tanke på att en klar majoritet av väljarna till exempel tyckte att det var ett bra förslag att förbjuda vinstutdelning inom skattefinansierad vård, omsorg och skola (Nilsson 2013:88).

Analysen av SVT:s vallokalsundersökning (VALU)<sup>1</sup> visar att väljarna mycket riktigt förknippade V med just denna fråga. Bland annat visar VALU att V var på tredje plats bland alla partier när väljarna fick rangordna vilka partier som hade bäst politik inom området vinster i välfärden. Hela 17,7 procent ansåg att V:s politik var den bästa, vilket är betydligt fler än dem som röstade på partiet. Vinster i välfärden var den fråga där V:s politik fick den mest positiva utvärderingen av väljarna. Andra frågor där relativt många väljare ansåg att

1 Detta stycke redovisar resultat från VALU, viktat efter valresultatet, hämtat från Oleskog Tryggvasson (2014).

Vänsterpartiet har den bästa politiken var sjukvård (9,1 procent) och den sociala välfärden (8,9 procent). Även i dessa frågor var det bara de två stora partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna, vars politik väljarna gillade mer. De frågor som partiet fick sämst omdöme om i VALU var miljö, där bara 2,7 procent tyckte att V hade den bästa politiken, och frågor som hade att göra med ekonomi och väljarens personliga ekonomi, där 4,2 respektive 4,8 procent nämnde V som partiet med bäst politik.

Utöver förbud mot vinster i välfärden drev partiet också frågan om regeringsskifte. Att få bort Alliansen från makten var prioriterat, vilket underförstått krävde en regering som inkluderade V. Partiet försökte locka de väljare som framförallt ville se ett regeringsskifte genom att lova att inte stödja en regering där Allianspartier ingick, något som varken S eller MP uteslöt. Argumentet var att den som ville vara säker på att slippa *alla* de borgerliga partierna borde rösta på V, eftersom ett starkt Vänsterparti skulle minska incitamentet för S att samarbeta över blockgränsen.

De svenska väljarna brukar framförallt byta parti inom respektive block (Oscarsson & Holmberg 2013:169), så de främsta konkurrenterna för V om väljare är de andra partierna på vänstersidan. En analys av väljarströmmarna i VALU (Oleskog Tryggvasson 2014) visar att V både tappade och vann röster inom vänsterblocket. Det största tappet skedde till Feministiskt initiativ (Fi). Av dem som röstade på Fi 2014 uppgav 25,6 procent att de 2010 hade röstat på V. Eftersom Fi hade så pass få väljare valet 2010 var strömmen åt andra hållet betydligt mindre. Bara 0,8 procent av V:s väljare angav att de röstat på Fi 2010. Ett annat sätt att uttrycka detta är att V tappade ungefär en sjundedel av sina väljare från 2010 till Fi. Att Vänsterpartiet ändå lyckades öka sin totala andel av rösterna beror alltså på att det lockat väljare från andra håll. Förutom trogna väljare som röstade V även förra valet så lockade partiet väljare bland dem som förra valet röstade S, 18,9 procent av V:s väljare röstade socialdemokratiskt i förra valet. Motsvarande siffra för de som röstade MP 2010 var 10,4 procent. Med S och MP skedde dock ett betydligt större utbyte av röster, 19,4 procent av dem som röstade V 2010 gick nu till S och 5,4 procent till MP.

Under valrörelsen uppstod en diskussion om taktikröstning inom vänsterblocket. Diskussionen rörde främst Feministiskt initiativ, men hade också bäring på såväl V som MP. I korthet handlade diskussionen om huruvida det var en bra idé att taktikrösta på Fi, eller om det tvärtom var mer taktiskt att inte rösta på Fi. De som förespråkade den första linjen framhöll att få Fi över fyraprocentsspärren var det enda tänkbara scenariot för en egen majoritet för vänsterblocket och därmed enda sättet att förhindra att SD fick en vågmästarposition (se t.ex. Kauppi, Lodalen & Sveland 2014). Det andra synsättet var att röster på Fi riskerade att bli bortkastade om partiet inte kom över spärren, och att den som ville vara säker på ett regeringsskifte därför borde rösta på något av de andra vänsterpartierna (se t.ex. Greider 2014). "Något av de andra vänsterpartierna" betyder i det här

sammanhanget framförallt V eller MP, eftersom många väljare tvekade mellan dessa tre partier (Blombäck & de Fine Licht 2015).

Ingendera sidan i taktikröstningsdiskussionen fick egentligen rätt. Valresultatet visar att inte ens om Fi lyckats komma strax över spärren hade detta räckt för egen majoritet för vänsterblocket. Men samtidigt visade det sig att trots att 3,1 procent av rösterna ”kastades bort” på Fi var ett regerings-skifte möjligt. För Vänsterpartiet däremot kan Fi:s resultat ha spelat en viss roll. Ytterligare någon procentenhet av rösterna hade hjälpt partiet att komma närmare sitt eget mål för valet och dessutom förstärkt dess position i kommande förhandlingar. Huruvida antingen Fi eller V:s resultat faktiskt påverkades av taktikröstningsdiskussionen är dock ännu inte klarlagt. En högst sannolik konsekvens är att taktikröstning på båda partierna i någon mån tog ut varandra (jfr Fredén & Oscarsson [kommande]).

## Den interna arenan – kongresser, konflikter och partiledarval

Till skillnad från många andra tillfällen under Vänsterpartiets historia var mandatperioden 2010–2014 relativt fri från stora interna konflikter. Det finns sedan länge spänningar mellan så kallade ”förnyare” och ”traditionalister” inom partiet, men trots att det bland annat skedde ett partiledarbyte mellan två personer som för några år sedan tydligt tillhörde de olika lägren har denna spänning inte orsakat några offentliga konflikter under mandatperioden. Tre skeenden på den interna arenan med bäring på valet 2014 förtjänar dock att lyftas fram. För det första partikongressen 2014 som avgjorde fokus för valkampanjen, för det andra frågan om partiledarskap och slutligen de kontroverser som omgivit Ung Vänster.

Vänsterpartiet höll kongress tidigt 2014 för att förbereda sig inför supervarlåret. I huvudfokus stod därför de plattformar som partiet skulle gå till val på. Som påpekades tidigare hade partiets eftervalsanalys från valet 2010 identifierat ottydlighet som ett problem, och detta ville partiledningen nu råda bot på. Frågan om förbud mot vinster i välfärden lanserades starkt som fokus för hela valrörelsen. Det var en fråga där partiet ansåg sig ha stöd av stora delar av väljarkåren och där S-kongressen föregående år fattat beslut som innebar att V var det enda parti som drev frågan om totalförbud. Mer kontroversiella frågor så som den om 6-timmars arbetsdag saknades i partiledningens förslag till kongressuttalande inför valet. Detta stötte dock på motstånd inom partiet, där flera kongressdeltagare öppet ifrågasatte partiledningens strategi (se t.ex. Eriksson 2014; Hennel 2014a).

Först och främst fanns ett motstånd mot att satsa på ett så smalt budskap. Flera vänsterpartister ville ha utrymme för fler frågor och andra motsatte sig detta fokus av ideologiska skäl. Vänsterpartiet är inte ett företag som ska satsa

på att sälja en enda produkt, menade till exempel riksdagsledamoten Jens Holm (2013). Samma kritik återkom också efter valet, där det smala budskapet framhölls som en tänkbar orsak till att det inte gick bättre i valet (se t.ex. Holm & Livh 2014).

Formerna för att bestämma valprogrammet ifrågasattes också. Det rådde delade meningar om huruvida detta skulle göras av partistyrelsen eller av en (extra) kongress. Resultatet blev en kompromiss, där partistyrelsen fick lov att göra detta 2014, utifrån det kongressuttalande som antogs, men där en bredare process ska till innan 2018 års val (Sydsvenskan 2014b).

Slutligen fanns inte heller någon enighet om exakt hur kravet på förbud mot vinster i välfärden skulle formuleras. Här fanns såväl på kongressen som inom partistyrelsen motsättningar mellan dem som menade att detta innebar att all välfärd skulle organiseras i offentlig regi och dem som ville öppna upp även för t.ex. stiftelser och kooperativ. Den senare gruppen avgick med segern, men inte utan protester (se t.ex. Sydsvenskan 2014a, 2014b).

2014 års kongress innehöll även ett antal ifrågasättanden av valberedningens rekommendationer. Till exempel valde kongressen in Stig Henriksson i styrelsen utan att vara förordad av valberedningen. Ifrågasättandet av valberedningarnas förslag är dock inget nytt inom partiet; bland annat föregicks partiledarvalet 2012 av liknande kontroverser. V har av andra statsvetare beskrivits som såväl "ultrademokrater" som inte vill underordna sig partiledningen (Hermansson 2010) som karaktäriserat av individualism och ett kritiskt förhållningssätt (Barrling Hermansson 2004), och detta känns igen i en studie av den partiinterna arenan runt valet 2014. Partiledningen och valberedningen ifrågasätts, men detta ses också som något positivt. Trots flertalet kontroverser, särskilt i samband med kongressen, antyder ingen utåt att detta skulle vara ett problem. Snarare framhålls det som ett hälsotecken för interndemokratin att inte alla bara gör som ledningen vill, även av ledningen själva.

En av de viktigaste interna förändringar ett parti kan genomgå är att byta partiledare. 2011 meddelade Lars Ohly att han inte skulle ställa upp till omval som partiledare och därmed stod det klart att V skulle välja en ny ledare på nästa kongress. Debatten inom partiet rörde dock inte bara vem som skulle bli ny partiledare, utan också posten i sig. Det fanns de som förespråkade en övergång till delat ledarskap, enligt MP:s modell, medan andra föredrog att behålla systemet med en partiledare.

Bland de som kandiderade till partiledare förespråkade bland annat Jonas Sjöstedt och Ulla Andersson ett delat ledarskap, och var öppna med att de kunde tänka sig att tillsammans leda partiet. Den tredje toppkandidaten, Rossana Dinamarca, var betydligt mer skeptisk till ett delat ledarskap. Frågan om ensamt eller delat ledarskap avgjordes innan själva valet. Partiet valde att behålla den rådande ordningen. Kort därefter klargjorde Andersson att hon

inte längre kandiderade till partiledarposten, och kampen stod därefter mellan Sjöstedt och Dinamarca.

Diskussionen kom bland annat att handla om huruvida ett parti som satsar starkt på sin feministiska profil kunde välja ännu en man som partiledare (se t.ex. Reuterskiöld 2012). Trots detta valde kongressen med stor marginal Sjöstedt. Förväntningarna på Sjöstedt var höga. Partiet hade haft sjunkande valresultat ända sedan slutet av 1990-talet och behövde bryta den trenden. Från kongressen 2012 rapporterade media att partiet förväntade sig att Sjöstedt skulle leverera valresultat på dryga åtta procent och Sjöstedt själv trodde att partiet med tiden skulle kunna uppnå 10–15 procent (SvD, 2012-06-01).

Jonas Sjöstedt har också visat sig populär jämfört med sina företrädare. Bland väljare i allmänhet är Sjöstedt populärare än vad Ohly någonsin var, och bland V:s sympatisörer är han populärare än såväl Ohly som Schyman (Oleskog Tryggvasson & Oscarsson 2014). Trots detta uppstod ingen märkbar "Sjöstedt-effekt", varken i opinionsmätningar eller väljarundersökningar. Valresultatet 2014 nådde inte upp till de högt ställda förväntningarna och Sjöstedt kunde inte heller leverera de eftertraktade regeringsposterna.

En tänkbar utgång kunde ha varit att partiledningen, med Sjöstedt i spetsen, skulle få kritik för att den inte hade nått upp till målen. Denna kritik har dock lyst med sin frånvaro, åtminstone i offentligheten. Troligtvis var partiledningen här hjälpt av att S tämligen omedelbart meddelade att V inte skulle bjudas in till koalitionsregeringen utan föregående förhandlingar. Irritationen inom V riktades snarare mot Löfven. Dessutom kunde partiledningen snabbt visa på policyframgångar i budgetförhandlingarna, till exempel i hjärtefrågan om vinster i välfärden.

Frågan om partiets relativa brist på kvinnor på toppositioner skulle återkomma även senare under mandatperioden, bland annat när listan för Europaparlamentsvalet skulle beslutas på kongressen i januari 2014. Eftersom partiet inte kan räkna med mer än en plats i Europaparlamentet fungerar principen om "varannan damernas" dåligt för dessa listor. När det föreslagna förstanamnet Mikael Gustafsson ersattes med Malin Björk på kongressen var detta uttryckligen för att många hellre ville lyfta fram en kvinna (se t.ex. Hennelb 2014).

Ett besvärande internt problem under senare delen av mandatperioden rörde Ung Vänster. Flera ledande personer i lokalavdelningar fick avgå efter att det framkommit att de hade kopplingar till våldsbejakande grupper som Revolutionära Fronten eller AFA. Som en del i detta uppstod en diskussion om var gränsen gick i relation till mer militanta grupper på vänsterkanten, särskilt i relation till Ung Vänsters starka motstånd mot rasism och fascism. Detta aktualiserades under valrörelsen, bland annat när Ung Vänster störde SD-valmöten. Flera företrädare för Ung Vänster ställde sig bakom tanken att antifascistiskt våld är självförsvar (se t.ex. Alsbjer et al 2014). För ett parti som satsar på att få platser i en regering är det givetvis besvärande att förknippas

med våldsbejakande grupper. Detta gäller inte minst för V som länge betraktades som inte helt demokratiskt pålitligt. Partiledningen med partiledaren i spetsen tog konsekvent avstånd mot allt sanktionerande av politiskt våld. Även ledningen för Ung Vänster delade partiledningens inställning, vilket säkerligen bidrog till att konsekvensen blev uteslutning av de som hade band till RF och AFA, snarare än en stor motsättning mellan ungdomsförbund och moderparti.

## Den parlamentariska arenan – det ständiga stödpartiet?

Vänsterpartiet var under stora delar av 1900-talet ett passivt stödparti, som inte hade något formellt samarbete med S i utbyte mot stöd i parlamentet. Under stora delar av partiets historia har det inte funnits några ambitioner att ha någon annan roll: partiet sågs varken av sig själva eller av andra partier som ett tänkbart regeringsparti (Hermansson 2010). Över tid har detta förändrats, och som tidigare påpekats var 2014 året då många vänsterpartister förväntade sig att partiet skulle ta steget in i regeringen.

Forskning visar att det finns en tendens att ”contractual parliamentarism”, där stödpartier kräver tydliga avtal i utbyte mot parlamentariskt stöd, blir vanligare i länder med minoritetsregeringar (Bale & Bergman 2006a). V är inget undantag i detta sammanhang. Från 1998 och fram till 2006 var samarbetet med S mer formaliserat, och inför valet 2010 krävde och fick partiet vara med i ett formaliserat samarbete inför valet tillsammans med S och MP. Ett liknande krav ställdes alltså inte inför valet 2014, men likväl var det tydligt att partiet förväntade sig ministerposter i utbyte mot sitt stöd. Partiet har också lärt från sina tidigare erfarenheter och i varje förhandling krävt eftergifter som motverkar de problem det haft under tidigare mandatperioder. Till exempel krävde både V och MP att få placera tjänstemän i olika departement under mandatperioden 2002–2006, efter att under föregående mandatperiod upplevt att de kom in allt för sent under policyprocessen (Bale & Bergman 2006b).

Innan valet 2014 hade Vänsterpartiet tydliggjort att Socialdemokraterna inte kunde räkna med att V skulle bli ett stödparti utan att få något i utbyte. Givet ambitionen att få ingå i regering var det rimligtvis ministerposter som V helst ville ha. När Vänsterpartiet inte bjöds in att delta i regeringen hade partiet inte direkt något val kring vilken roll det skulle inta på den parlamentariska arenan. Partiet hade också tydliggjort att det inte var något alternativ att släppa fram en Alliansregering, och därmed stod valet mellan att aktivt stötta Löfvens regering eller att passivt tolerera den. V valde det senare alternativet, och tydliggjorde i en kommentar att partiet ”gick i opposition” och att regeringen därmed inte automatiskt kunde räkna med V:s stöd för sina förslag (Vänsterpartiet 2014).

Att vara ett stödparti kan ha sina fördelar, så som inflytande på policy, men kan även innebära nackdelar. En av de uppenbara nackdelarna är risken att



tas för given. Så länge S kan räkna med att V inte vill släppa fram en borgerlig regering finns små incitament för S att förhandla med V om regeringsbildningen. Det samma gäller lagstiftning; givet att V i regel kommer att föredra det förslag som är längst till vänster behöver S-MP regeringen i teorin bara se till att deras förslag är till vänster om Alliansens för att kunna räkna med V:s stöd. Det enda sättet för V att skaffa sig inflytande i en sådan situation är att (hota med att) fälla regeringen eller dess förslag *trots att detta skulle släppa fram ett alternativ som är mindre önskvärt för V* för att visa att partiets stöd inte automatiskt går att räkna med. En sådan manöver, att rösta mot sin övertygelse av taktiska skäl, kan dock vara svår att sälja in till såväl partimedlemmar som väljare.

Även vad gäller väljararenan kan det vara farligt att vara ett "ständigt stödparti". Bale och Dunphy (2011) påpekar att det finns en risk att stödpartier får "ansvar utan inflytande". Ett stödparti kan hållas ansvarigt för vad regeringen gör, utan att få tillräckligt med inflytande över eller erkännande för policier som partiets väljare vill ha. En relaterad risk är just att det större partiet i regeringsställning inte ger stödpartiet erkännande för det inflytande det har, vilket innebär en risk att stödpartiets väljare "äts upp" av det större partiet.

V:s situation kan beskrivas som att partiet är ett "captive party" (Bale & Bergman 2006a). Detta innebär att partiet har "fångats" av ett större parti, i det här fallet Socialdemokraterna, i och med att det mindre partiet saknar alternativa samarbetspartners. Det större partiet kan därmed utgå från att det har det mindre partiets stöd och behöver därför inte erbjuda det mindre partiet något i utbyte för dess stöd. I det svenska fallet är V betydligt mer "fångat" än något annat parti, eftersom det befinner sig längre från centrum än i det här fallet S. MP och de små borgerliga partierna kan åtminstone i teorin antingen hota med eller faktiskt genomföra förhandlingar i mitten eller med det stora partiet i det andra blocket.

Efter regeringsbildningen 2014 förbättrades Vänsterpartiets parlamentariska situation tack vare Allianspartiernas ovilja att förhandla med Löfven om budgeten. Eftersom praxis i riksdagen är att partierna endast röstar på sitt eget budgetförslag var det nödvändigt för regeringen att få med sig V på budgetförslaget för att det inte redan från början skulle stått klart att regeringsbudgeten var chanslös. Därför följde strax efter regeringsbildandet en period då de glada pressmeddelandena från V duggade tätt. Partiet hade fått igenom flera prioriterade krav i budgetförhandlingarna, allt från en utredning om vinster i välfärden till billigare mediciner för barn.

Efter SD:s beslut att rösta på Alliansens budget blev V:s parlamentariska position osäker igen. En överenskommelse i mitten skulle göra V:s stöd mindre nödvändigt och ett extra val skulle skapa osäkerhet. Decemberöverenskommelsen såg vid första anblick ut att marginalisera V – den lanserades trots allt på en presskonferens där de enda partier som inte representerades var V och SD. Överenskommelsen innebar dock i praktiken en återgång till samma läge som

innan Alliansbudgeten antogs för Vänsterpartiets del, eftersom den innebar en återgång till samma situation som rådde innan nyvalssituationen i budgetfrågorna. Regeringen tillåts att regera på sin egen budget, under förutsättning att den får tillräckligt stöd i riksdagen, vilket lär kräva Vänsterpartiets stöd.

## Vänsterpartiets position i partisystemet

Vänsterpartiet har fått sällskap på vänsterkanten i det svenska partisystemet, dels av Miljöpartiet, dels på senare tid även av Feministiskt initiativ. Detta innebär såväl konkurrens om delvis samma väljare som en ändrad parlamentarisk situation. Samtidigt innebär valresultatet 2014 att V kvarstår som ensamt parti till vänster om Socialdemokraterna.

När det gäller den parlamentariska situationen finns det som tidigare påpekats inte så många vägar för partiet att gå givet det nuvarande partisystemet. V har inga tänkbara alternativ annat än att stödja en S-ledd regering. Om detta är en position som är marginaliserad eller inflytelserik denna mandatperiod beror till stor del på faktorer utanför Vänsterpartiets egen kontroll. Så länge regeringen behöver partiet för att få igenom sina budgetar kommer V att kunna få igenom åtminstone några av sina hjärtefrågor. Skulle däremot regeringen lyckas med sin ambition att få till fler samarbeten över blockgränserna skulle det inte längre finnas samma utrymme för V att påverka den genomförda politiken.

I det längre loppet kommer V:s position att bero på vilken inställning S har till att samarbeta med partiet. Forskning visar att det främsta skälet till att t.ex. vänsterpartier inte deltar i koalitionsregeringar är att de helt enkelt inte bjuds in att delta. Får de chansen, så tar de den (Bale & Dunphy 2011). Detta stämmer väl in på V, som i de tre senaste valen tydligt velat ha ministerposter. I två av valen blev det inte av på grund av att de borgerliga partierna vann valet, och efter det senaste valet sade S nej. Den bästa chansen för V att ta steget till att bli ett regeringsparti lär vara att få till ett formellt rödgrönt samarbete inför ett kommande val, men frågan är om viljan finns att upprepa 2010 års försök?

Vänsterpartiets position i partisystemet kan också påverkas av Fi:s utveckling. Kommer Fi in i riksdagen kan dynamiken i vänsterblocket ändras. Det skulle då finnas två partier till vänster om S. Fi samarbetar närmare med S i Europaparlamentet jämfört med V, och Fi var betydligt mer kravlösa i sitt stöd för Löfven som statsminister under valrörelsen. Ett starkt Fi skulle ytterligare försvaga V:s möjlighet att hota med att inte stödja S-regeringar utan att få något i utbyte. Väljare långt till vänster, som också prioriterar en S-ledd regering, har då något att välja på. Bara hotet om att inte stötta regeringen kan då leda till ett rösttapp för V, i alla fall bland dem som inte är starkt övertygade partianhängare. Skulle Fi däremot försvinna helt finns möjligheter för V att få ett rejält tillskott av väljare, och därmed eventuellt ett starkare förhandlingsläge.

## Avslutning

Valåret 2014 innebar både med- och motgångar för Vänsterpartiet. Inom partiet fanns stor optimism inför valet, och stora förhoppningar om att kunna påverka en kommande regering. Opinionsmätningarna var bättre än på många år, partiet hade en populär valfråga och en populär partiledare. Flera av förhoppningarna kom dock på skam. Partiet bröt visserligen trenden med ett stadigt sjunkande valresultat, men bara med nöd och näppe. Några ministerposter blev det inte, men däremot en chans att förhandla om budgeten. Frågan är om olika aktörer på den interna arenan i längden kommer att tolerera att utfallet inte uppfyller förväntningarna. Det gäller inte minst det parlamentariska läget, som inte förbättrades så mycket som många vänsterpartister hade hoppats. Under mandatperioden kan vi säkerligen förvänta oss interna diskussioner om såväl strategin att satsa hårt på enstaka frågor i valrörelserna som om partiets förhållande till regeringen.

Vänsterpartiet lyckades i sin avsikt att få väljarna att tydligt associera partiet med en sakfråga, ett förbud mot vinster i välfärden. Detta visade sig dock inte räcka för att uppnå en markant förbättring av valresultatet. Det gjorde inte heller strategin att framställa partiet som det enda alternativet för den som ville vara säker på en regering utan Allianspartier.

Samtidigt är Vänsterpartiet ett bra exempel på att det för att förstå utvecklingen för ett parti ofta är helt nödvändigt att studera även resten av partisystemet. Den parlamentariska arenan påverkas givetvis av V:s egen strategi kring att agera stödparti eller inte. Minst lika avgörande är dock de andra partiernas agerande. Oavsett om Vänsterpartiet självt är intresserat av att sitta med i en regering kommer detta inte att ske förrän andra partier, framför allt S, är beredda att släppa in partiet. Även på väljararenan påverkas V av resten av partisystemet. Paradoxen i valet 2014 var hur V inte gjorde ett bättre resultat trots de goda förutsättningarna med ökat stöd för vänsterpolitik och partiets profilfråga. Svaret kan bland annat sökas i den ökade konkurrensen på väljararenan, inte minst från Feministiskt initiativ.

## Referenser

- Alsbjerg, Tekla, Emilia Nilsson, Jennifer Caztis, Otilia Joao, Alva Mjöbäck, Agnes Öberg, Fanny Wallin, Olivia Molund & Denize Mathisson, 2014. "Nio kvinnor från Ung Vänster: 'RF och AFA är våra kamrater'", *Nyheter24*, 2014-05-07, tillgänglig på <http://nyheter24.se>.
- Bale, Tim & Dunphy, Richard, 2011. "In from the cold? Left parties and government involvement since 1989", *Comparative European Politics* 9(3), s 269-291.
- Bale, Tim & Bergman, Torbjörn, 2006a. "Captives No Longer, but Servants still? Contract Parliamentarism and the New Minority Governance in Sweden and New Zealand", *Government and Opposition* 41(3), s 422-449.
- Bale, Tim & Bergman, Torbjörn, 2006b. "A Taste of Honey is Worse Than None at All?", *Party Politics* 12(2), s 189-209.

- Barrling Hermansson, Katarina, 2004. *Partikulturer*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Blombäck, Sofie & de Fine Licht, Jenny, 2015. *Same considerations, different decisions—exploring the motivations for split-ticket voting among Swedish Feminist Initiative supporters*. Paper, MPSA 2015 Conference, Chicago.
- Eriksson, Göran, 2014. "Sjösteds taktik utmanas", *Svenska Dagbladet*, 2014-01-10.
- Fredén, Annika & Oscarsson, Henrik, kommande. "Skäl att rösta strategiskt i riksdagsval", i Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red.), [Utan titel]. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Grahn-Hinnfors, Gunilla, 2014. "Så vill vänstern bli valvinnare", *Göteborgs-Posten*, 2014-01-10.
- Greider, Göran, 2014. "Därför röstar jag inte på Fi", *ETC*, 2014-04-09.
- Hennel, Lena, 2014a. "V:s valstrategi får intern kritik", *Svenska Dagbladet*, 2014-01-10.
- Hennel, Lena, 2014b. "Man petades ned på V:s EU-lista", *Svenska Dagbladet*, 2014-01-12.
- Henriksson, Stig, 2014. "Så ska Vänstern få 15 procent i valet", *Dagens industri*, 2014-01-10.
- Hermansson, Jörgen, 2010. "Vänsterpartiet. Med historien in i framtiden", *Statsvetenskaplig tidskrift* 112(2), s 215–227.
- Holm, Jens, 2013. "(V)inna valet, men till vilket pris", *Flamman*, 2013-12-18.
- Holm, Jens & Livh, Ann-Margarethe, 2014. "Fel att fokusera på en fråga", *Flamman*, 2014-09-24.
- Karlsson, Pär & Marmorstein, Elisabeth, 2012. "Kravet: fixa 8,3 procent", *Aftonbladet*, 2012-01-08.
- Kauppi, Lo, Lodalen, Mian & Sveland, Maria, 2014. "En röst på FI är inte bortkastad – tvärtom", *Aftonbladet*, 2014-09-08.
- Mellin, Lena, 2014. "Ett parti som har medvind just nu", *Aftonbladet*, 2014-01-10.
- Nilsson, Lennart, 2013. "Välfärdspolitik och välfärdsopinion 1986–2012: Vinster i välfärden?", s 71–95 i Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.), *Vägskaäl*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Oleskog Tryggvason, Per, 2014. *Vikten av vikter: Sammanställning av viktade resultat från SVTs vallokalsundersökning 2014*, Rapport 2014:13, Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oleskog Tryggvason, Per & Oscarsson, Henrik, 2014. *Utvecklingen av partisympatier 2001–2013: Vänsterpartiet*, Rapport 2014:09, Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- Reuterskiöld, Annie, 2012. "V splittrat av feministbråk", *Kvällsposten*, 2012-01-06.
- Sjöblom, Gunnar, 1968. *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjöstedt, Jonas, 2014. "Ingen stark regering utan V", *Svenska Dagbladet*, 2014-08-29.
- Sydsvenskan, 2014a. "Kritik mot vässat Vänsterbudskap", *Sydsvenskan*, 2014-01-11.
- Sydsvenskan, 2014b. "Kortare arbetstid tillbaka som valfråga", *Sydsvenskan*, 2014-01-13.
- Vänsterpartiet, 2013. *Jonas Sjöstedt kommenterar regeringsfrågan*. Tillgänglig på: <https://www.vansterpartiet.se/jonas-sjostedt-kommenterar-regeringsfragan>.
- Vänsterpartiet, 2014. *Hans Linde om statsministeromröstningen*. Tillgänglig på: <http://www.vansterpartiet.se/hans-linde-om-statsministeromrostningen>.